

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 17

Issue 1

Gödöllő
2021

A SZÉKELYFÖLDI TRANZHUMÁLÓ JUHTARTÁS BEMUTATÁSA EGY GAZDASÁG PÉLDÁJÁN

Bodnár Ákos, Berkecz Szabolcs, Póti Péter, Egerszegi István, Pajor Ferenc

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Állattenyésztési Tudományok Intézet
bodnar.akos@uni-mate.hu

Received – Érkezett: 01. 06. 2021.
Accepted – Elfogadva: 24. 06. 2021.

Összefoglalás

Munkánkban Székelyföld több évszázad alatt kialakult juhágazatának egyes elemeit és gazdálkodási lehetőségeit mutatjuk be a fellelhető szakirodalom, a helyi juhtartó gazdákkal folytatott személyes interjúk, továbbá egy kiemelkedő, a „Hargita Megyei Mintagazda” programban többször díjazott extenzív juhászat bemutatásán keresztül. Vizsgálatunk során a gazdaság felépítését, juhállományának genetikai összetételét, termelési adatait, továbbá az adott juhászat gazdasági eredményeit értékeltük két gazdálkodási évben. Vizsgálatunk eredményeként azt tapasztaltuk, hogy a gazdálkodók előtt lelkes és kitartó munkával, és a körülményekhez alkalmazkodó technológiai igényességgel számos kiaknázható lehetőség nyílik a hagyományos, extenzív juhtartásban is. Az állomány a vizsgálati években az adott fajtáknak megfelelő termelési átlagértékeket produkálta. Az évszázadok során itt kialakult cigája fajtaváltozatok alkalmazkodtak a transzhumáló állattartási formához és a gyakran mostoha éghajlati körülményekhez és takarmányviszonyokhoz.

Kulcsszavak: legeltetés, Erdély, cigája, hagyomány

Presentation of a transhumant sheep management farm in Szeklerland

Abstract

In our work we present some elements and farming possibilities of the sheep sector of Szeklerland, which has developed over several centuries. For that, the available literature, personal interviews with local sheep farmers, and an outstanding extensive sheep farm have been presented. This farm has been awarded several times in the "Harghita County Model" program. In this study, we evaluated the structure, the genetic background of the livestock, the production data, and the economic results of the sheep farm in two farming years. As a result of our research, we have found that with enthusiastic and persistent work for farmers and technological development that adapts to the circumstances, many exploitable opportunities open up in traditional, extensive sheep farming. The herd produced average production values for the given breeds. Over the centuries, the different varieties of the Tsigai breed developed here have adapted to the transhumant animal keeping and to the often-harsh climatic conditions and forage supply.

Keywords: grazing, Transylvania, Tsigai breed, tradition

Irodalmi áttekintés

Erdélyben, a mezőgazdasági térségekben jelentős a munkanélküliség, a gazdasági elmaradottság, és a jobb megélhetés reményében a városok felé történő elvándorlás. Ezzel párhuzamosan a tájkép pusztul, a legelőterületek alulhasznosítottak, és lassanként a botanikai összetétel is egyre kedvezőtlenebbé válik. A juhágazat fékezheti ezeket a kedvezőtlen folyamatokat, és kitörési pontot kínálhat az ott élőknek. A juh kedvezőtlen körülmények között is képes az ember számára értékes, minőségi igényeket kielégítő termékeket nyújtani.

Székelyföld domborzatát főként a Keleti-Kárpátok belső vonulatai és előhegységei határozzák meg. A viszonylag magas tengerszint feletti elhelyezkedése révén jóval hidegebb éghajlat jellemzi, mint Románia többi részét, a magasabb hegységekben akár 2°C alatti évi középhőmérséklettel. Télen gyakran fordul elő hideg légréteg jelenség, tehát a mélyebben fekvő területekre hideg levegő reked be, ami alacsonyabb hőmérsékletet eredményez. Az évi átlagos csapadékmennyiség az alacsonyabban fekvő területeken lehulló 5-600 mm-től egészen a hegységekben mérhető 1200 mm körüli értékig változhat, és jelentős a hó formájában lehulló csapadék is (http1).

Jávor és Dezső (2010) Székelyföld fajtahasználatát tradicionálisnak nevezi, ugyanis a vizsgált tenyészetek 100%-ában curkána (vagy szálás juh a helyi nevezéktan szerint) anyajuhokat tartottak. Ezzel nem mond ellent *Kukovics és Jávor* (2001) kijelentése sem, mely szerint a cigája Romániában korábban is csupán a második legjelentősebb juh fajta volt.

Jávor és Dezső (2010) alapján a vizsgált tenyészetekben a kettős hasznosítás – hús, tej – volt a jellemző. A vizsgálat megállapítása szerint a bárány és a tej fajlagos hozamai versenyelőnyt jelent a székelyföldi juhtartók számára a magyarországiakkal szemben. Emellett a székelyföldi juhtartás költségszintje jóval alacsonyabb a magyarországinál, ami akár 20%-kal alacsonyabb árviszonyok esetén is jövedelmezőbbé teheti az ottani juhtartást. Ugyanakkor a székelyföldi viszonyok között hátrányként állapítja meg, hogy a tenyésztési stratégia hiányában a fenotípusos alapon történő szelekció korlátozott genetikai előrehaladást tesz lehetővé. Az alacsonyabb költségszintet támasztja alá, hogy a székelyföldi tenyészetek jelentős részének infrastruktúrája igen gyenge, ez megnyilvánul a villamos áram, vezetékes víz-, gáz, szilárd burkolatú út hiányában is. Továbbá az állatokat általában extenzív körülmények között tartják, vagyis szinte egész évben a legelőkön vannak, s az abrakfelhasználás minimális (*Jávor és Dezső*, 2010)

Tankó (2015, szóbeli közlés) indokolja, hogy miért vált a curkána Székelyföld uralkodó fajtájává. A hegyvidéki szikár legelők szűkös növényzetére olyan fajta kellett, ami egy „dióbéllyi” fűvön megél, és bírja a hosszú „őszölést”, hogy minél később kelljen a szénához nyúlni. A szálás juh túrta a hideget, és akár óra is ellett. A „pénzes világ” előtt a létfenntartásért tartották a juhot, nem pusztán élelmezési céllal, hanem jó téli ruhaneműket, zoknikat, lábfázás ellen használható ún. csórikát, gyapjútakarókat stb. készítettek a szálás durva gyapjából is. Később, amikor már egyes, jobb módú gazdák istállót tudtak építeni, és jobb körülményeket biztosítani a juhok számára, a komfortosabb és drágább tartási körülményekért cserébe nagyobb teljesítményű fajták kerültek előtérbe.

A székelyföldi fajtahasználatot a mai napig jellemző pásztoroló legeltetés is meghatározza, amihez a helyi juh fajták alkalmazkodtak a sok évszázados fenotípus alapú szelekció során.

A székelyföldi állattenyésztési nevezéktan sajátosságát mutatja, hogy a juh egyedeket sok helyütt gyapjúalakulás alapján sorolják azonos „fajtába”. Így a berke juh (amibe a cigája is tartozik) elnevezésű fajta hullámosabb gyapjúsálakkal bír, a szálás juh (például gyimesi racka) hosszú, egyenes gyapjúsálakkal rendelkezik, a sztogos gyapjúval rendelkező juhok pedig a kettő közötti kategóriát jelentik (*Mátéfi* 2016, szóbeli közlés).

Székelyföld értéke turisztikai szempontból is növekszik. Ez lehetőséget nyújt forgalmas területeken kialakított értékesítő pontok üzemeltetésére. A vendéglátó és fogadó egységgel is rendelkező állattartó gazdák a manapság csekély értékkel bíró durva gyapjút akár ágytakarók gyártására, a prémeket a téli turisták ruházati kiegészítőjeként is felhasználhatják. A báránybőrökből kesztyűket készíttethetnek ki mesteremberekkel (*Mátéfi* 2016, szóbeli közlés; *Tankó* 2015, szóbeli közlés).

A megkérdezett gazdák szerint a munkaerő-helyzet elkeserítő. A munkamorál erősen lecsökkent, és a juhászkodás mára már sokszor nem hivatástudatból, hanem vészmegoldásként jön számításba.

A romániai gépi fejés elmaradásának két fontos oka van. Az egyik, hogy a gépi fejés túl drága, bár *Padeanu* (2001) szerint az utóbbi években növekedett a fejőgépek száma Romániában. A másik ok, hogy a kézi fejés (*I. kép*) több munkalehetőséget nyújt a juhász és a családja számára (*Kukovics*, 2006).

1. kép: „Fejőlik” (Szépvíz, Hargita megye)

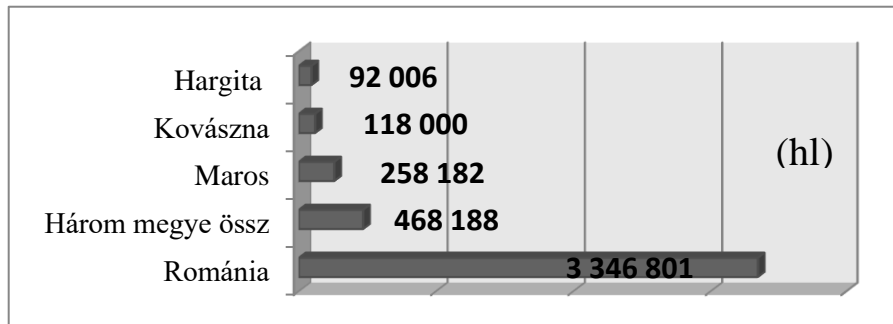
Forrás: Berkecz, 2016

Picture 1: Traditional milking tool (Picture: Berkecz, 2016)

Egyes gazdák kitaranak a tejtermékek háztól való értékesítése mellett, mások leadják a tejet a környező tejfeldolgozó üzemekbe. Az utóbbi években nagyfokú szövetkezés indult meg Székelyföld egyes pontjain. Hargita Megye Tanácsának kezdeményezésére a tejtermelők szövetkezetet hoztak létre, és tejfeldolgozó üzemet vásároltak Székelykeresztúron, ahol 2013-ban beindult a termelés. A 2013-as pénzügyi válság a szövetkezet stratégiájának átdolgozására készítette az üzem vezetőségét. A tárgyalások eredményeként megegyeztek, hogy a gazdák a beszállított tejért nem csupán pénzt, hanem a pénz egy része helyett tejterméket kapjanak, így erősödött a szövetkezet iránti „magántulajdon-érzetük”, és a környéken történő értékesítéssel kiadásokat spóroltak meg (*http2*). Erdélyben jellemző ugyanis a tejsavó ordává vagy más néven savósajttá való feldolgozása, amit magasabb fajlagos áron lehet értékesíteni.

Székelyföld a hivatalos adatok szerint a romániai juhtej-termelésnek a 13,99%-át termeli, aminek körülbelül 52%-a feldolgozóüzemekbe kerül, 35%-át pedig maguk értékesítik (1. ábra).

1. ábra: Székelyföld juhtej-termelése 2016-ban

Forrás: MADR, 2016

Figure 1: Milk production of Szeklerland in 2016 (MADR, 2016)

Ezzel szemben Székelyföld részesedése a romániai juhhús-termelésben 9,2%, tehát alacsonyabb a juhtej-előállításnál. Ennek 67%-át családi szinten elfogyasztják, és csak a 33%-át értékesítik piacon. Hozzá kell tenni, hogy a juhászatok bevételének nagy része Székelyföldön is az élőbárány-exportból származik (MADR, 2016 – Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale - Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Minisztérium, Románia).

Anyag és módszer

A vizsgált gazdaságban alkalmazott technológia bemutatása

Vizsgálatunk során egy székelyföldi juhtartó gazdaság felépítését, juhállományának genetikai összetételét, termelési adatait, továbbá az adott juhászat gazdasági eredményeit értékeltük két gazdálkodási évben. A vizsgált juhászat a közigazgatásilag Szentábrahámhoz tartozó Magyarandrásfalván található. A falu Hargita megyében, a Gagy-patak völgyében fekszik Székelykeresztúrtól 8 km-re, 430-450 m tengerszint feletti magasságon. A gazdaság extenzív juhászatot folytat: legelőre alapozott takarmányozás és kézi fejés a fő jellemző. A hasznosítási irány a hús-tej kategóriába sorolható. A tenyésztés során a természetes fedeztetést alkalmazzák, évente egyszeri, tavaszra időzített elletéssel.

A gazdálkodó családon kívül négy fő munkájára van szükség a gazdaság kézimunka-erő igényének kielégítésére. Konkrét munkaköri leírás nincs, a munkások több mindent is el tudnak végezni, így a fejest, kosárfordítást – másnéven karám-átépítést –, isztringahajtást – másképp a juhok fejhöz hajtását. A tenyésztésbe vétel általában az anyajuhok 19-20 hónapos korában kezdődik. 2016-ban az anyajuhok január 25-én kezdtek elleni, és 3 hét alatt az állomány fele megellett. A szeptember 18-i értékesítésig, azaz 237 napon át az anyák mellett voltak a bárányok. A teljes állomány ellési időtartama a sokéves átlagban akár két hónapig is elhúzódhatott. A 2016.

évi fedeztetési idény szeptember 1-jén kezdődött, és 30-35 anyára számoltak egy borbécset, azaz kost, hogy valamelyest elkerüljék az ellések, ezáltal az éjszakai munkacsúcs elnyúlását.

2. kép: Az állomány leválogatás előtt

Forrás: Berkecz, 2016

Picture 2: Livestock before grouping (Picture: Berkecz, 2016)

A fedeztetések, s ez által az ellések időzítése értékesítési megfontolásoktól függ. Az eddigi évek tapasztalatai azt mutatják, hogy érdemesebb húsvétkor bárányt értékesíteni, és az eladott 150-250 bárány anyját fejni, mint későbbre időzíteni az ellést, és csak ősszel értékesíteni az összes bárányt, ami mellett persze a reggeli fejések beiktathatók. Ráadásul a korábbra időzítéssel hamarabb ki lehet járni a legelőre jó idő esetén, ezáltal szénaköltség takarítható meg. A borbécsetek „lerekedésig”, tehát a szajvánba (a juhok téli szállását biztosító gazdasági épület) hajtásig rajtuk tartják, tehát a legeltetési idény megfelelő időjárás és makkhullás esetén akár február 22-ig is nyúlhat a sokéves tapasztalatok szerint. Általában az első hó fordít téli tartásra.

Általában május derekától, körülbelül 1 hónappal a legeltetési idény kezdetétől megkezdik az állomány reggeli fejését, ilyenkor délutánként a nyáj hazaérkezése után a válogatókapunál leválogatják a bárányokat (2. kép). A bárányokat éjjelre a szajvánba hajtják, ahol kiegészítő abraktakarmányt kapnak. Majd reggeli fejés után újra „összecsapják” az állományt és a megbízott pásztor kihajtja a legelőre, ahol egész nap a nyájjal jár. A teljes fejési idény 150-160 napig is tarthat.

A téli-nyári vertikális irányú vándorlás a juhnyájjal az erdélyi és más romániai hegyvidékeken jellemző transzhumáló juhtartás jellemző példája. A téli szállást jelentő szajván 447 m tengerszint feletti magasságon fekszik, ehhez képest a legelőterületek legmagasabb pontjai meghaladhatják a 616 m tengerszint feletti magasságot is. A nyári szállás (esztana) és legelőterületek legtávolabbi pontja között akár 2,3 km távolság is húzódhat. A pásztor naponta akár összesen 4-6 km-t is megtehet a nyájjal a legelőterületek különböző pontjai között.

A fejést 3-4 ember végzi, legalább egy személy pedig a fejőkaloda nyílásához hajtja a juhokat, ez az izstringahajtó szerepe.

A fejési teljesítmény akkor optimális, ha egy fejő 100-120 juhot meg tud fejni egy napszakban. A gazdaság fejőkalodája szlovákiai mintára épült, és higiénikusabb körülményeket tesz lehetővé a hagyományos „fejőlikához” képest, ugyanis a juhot nem kell megragadni, hogy a fejő a keze alatt tartsa (3. kép).

3. kép: Fejőkaloda

Forrás: Berkecz, 2016

Picture 3: Milking cage (Picture: Berkecz, 2016)

A kinyert tejet egyszerűen textillel való szűrés után sajtárokban a tejgyűjtő pontra szállítják, ahonnan majd a székelykeresztúri feldolgozó üzem elszállítja, vagy a gazdaság tulajdonában álló házi feldolgozó üzembe kerül.

A juhok legeltetési idény alatti éjszakai szállását biztosító kosár faelemekből, ún. lészákból áll, és 3-4 naponta kézi erővel kosárfordítás következik.

A gazdaság központjához közelebb eső területekre villanypásztor kihúzása is megoldott. Nemcsak a kosár, hanem a fejőkaloda is praktikus mozgatható lóvontatással, az aljára szerelt szántalp révén.

A legelőfüvön kívül a kiegészítő takarmányozás is megoldott. Az értékesítésre a bérányokat abrakkiegészítéssel készítik fel. Bérányonként 15-20 dkg kukoricaadaggal lehet számolni.

Télen az anyajuhok takarmányozása kondíciófüggő, helyszíne jó idő esetén a szajván melletti lészákkal és elektromos kerítéssel határolt kifutó. Ellés előtt a jó kondícióban lévő juhok reggel fűszénát, délben lucernaszénát, este újból fűszénát kapnak. A sovány állományt „berekedés” után egyből abrakolják: reggel 30-40 dkg/egyed szemes kukorica, fűszéna, délben lucernaszénás, este pedig lucernaszéna. Ellés után bármilyen kondícióban is volt az állomány, a takarmányozás kiegészül abrakkal, és a lucernaszénás kerül előtérbe. Ellés idején a bérányozást 2-3 óránként ellenőrizni kell, szükség esetén fogadtatóba tenni, esetleg dajkásítani.

Az állatok ivóvíz-szükségletét a legelőfü vegetációs víztartalmán kívül a Kendereskútja forrás biztosítja, ahová meleg nyári napokon naponta kétszer tér a sereg (nyáj).

A gazdaság erőforrásai

A juhászathoz 170 ha gyógynövényes legelő tartozik, amelyből 35 ha természetes gyepes kaszáló. Ez a kaszálóterület kielégíti a teljes juhállomány téli szénaigényét. A gyepterületek éves

állattartóképesége 3,3 anyajuh/ha, amibe beletartozik a juhállomány nyári zöldtakarmány és téli széna igényének fedezése is.

Legelőn kívül 20 ha szántó művelési ágba tartozó terület biztosítja a teljes állatállomány abraktakarmány, erjesztéssel tartósított szálas takarmány és a lucernaszéna igényét. A 20 ha szántóföldből körülbelül 8 ha lucerna, 5 ha kukorica, 4 ha őszi búza és 3 ha tavaszi árpa termesztésére van fenntartva. Az éves termésátlagok a következőképpen alakulnak: 8-9 t/ha lucernaszéna, 7-8 t/ha kukorica és 5,5 t/ha búza. A vetésváltás a következő: az őszi búza után két éven át kukorica, majd tavaszi árpa, ezután pár éven át lucerna következik. A lucerna közé újabban angolperjét vetnek, ugyanis tapasztalatuk szerint „jobban tartja” a lucerna levelét a szénakészítés gépesített munkafolyamatai alatt.

A főként hús-tej hasznosítású árutermelő állomány összlétszáma 850 egyedre rúg, amihez anyajuhok, a jerketoklyók – helyi néven miórák – és a tenyészkosok tartoznak. Szálas juhról berkére (sárga- és kormosfejű cigája is ide tartozik) a piaci igények miatt váltottak, ugyanis a húsvéti piacolásnál ugyanolyan takarmányon tartott bárányok esetében a sárgafejű cigája bárányok kelendőbbek voltak 1,5-2 kg-mal nagyobb testsúlyuk, és „tömöttségük” miatt. Több fajtát is kipróbáltak, így brit tejelőt, keletfrízt, suffolkot, német feketefejű húsjuhot, de főként a nyájösztön hiánya és a komfortosabb klimatikus igényük miatt a cigája fajta állománybeli dominanciája mellett döntöttek. Az állományban jelenleg 60% a sárgafejű cigája (4. kép), 25% a kormosfejű cigája, és 15% a veges állomány részaránya.

4. kép: Sárgafejű cigáják (Magyarandrásfalva, Hargita megye)

Forrás: Berkecz, 2016

Picture 4: Yellow-headed Tsigai sheep (Magyarandrásfalva, Hargita County) (Picture: Berkecz, 2016)

A 23 berbéc (tenyészkos) közül 10-10 sárgafejű illetve kormosfejű, 1 tejelő cigája, 1 lacaune x merinó F1, és 1 ismeretlen fajtából kialakított keresztezett. A cigáják részarányának legalább ilyen fokú megtartására nagyon hajlik a gazda. Az állomány anyajuhainak kifejlettkori testtömege átlagosan 45-55 kg, a cigája kosoké pedig 65-75 kg.

A gazdaság magyarandrásfalvi központja 2011-ben nyerte el a mostani formáját, ugyanis akkor építettek a juhok téli tartására 72 x 11,70 m hosszúsági és szélességi méretekkel rendelkező saját istállót, helyi néven a szajvánt, benne a gabonátároló raktárral, az épület villamosenergiával és vezetékes vízzel el van látva. Továbbá a központi területen, a szajván mellett 180 m² alapterületű szénátároló is áll (5. kép). A nagyobb gazdasági épületektől nem messze egy domboldalban helyezkedik el a régebben tejfeldolgozásra szolgáló épület, és a kosár a fejőkalodával. A pásztorok és a fejők nyári, éjszakai szállását mozgatható ún. kalibák szolgálják.

5. kép: A legújabb gazdasági épületek: szajván és szénátároló szín

Forrás: Berkecz, 2016

Picture 5: New buildings: sheep barn and hay storage (Picture: Berkecz, 2016)

A gazdaság egy 82 lóerős és két 45 lóerős traktorral rendelkezik, továbbá a tömegtakarmányok előállításához körkasza, rendsodró, rendforgató, bálázó áll a gazdaság birtokában, és a szántóföldi növények művelése és betakarítása is megoldott.

Eredmények

A telep állomány szintű termelési mutatói

Az állomány termelési mutatóit hústermelő- és tejtermelőképeség szerint mutatjuk be. A 2016-os évben 400 ellésre 80 ikres anyajuhot lehetett számolni, tehát 1,2 volt az állomány szaporulati aránya, ami az elmúlt évek átlagértékét jelenti. Az évek átlagában a bárányelhullás mértéke 5-10% volt, 10%-os elhullást alapul véve az éves hasznosult bárányszaporulat az ellések

átlagában 1,08 volt. A báránysok a 2016. szeptember 18-i értékesítésnél átlagosan 32 kg tömegűek voltak. Március 24-én (10 napos) a báránysok testsúlya átlag 6,24 kg volt, a hozzávetőlegesen 6 hónap báránysneveléssel számítva 150 g körüli az egy életnapra jutó átlagos testsúlygyarapodás.

A gyimesi racka juhok testsúlygyarapodása 70 napos korrig 190-210 g/nap (*Jávor és mtsai.* 2006), de nincs adat, hogy 6 hónap báránysnevelés alatt hogyan alakulna ez az érték.

Mivel a vizsgált juhászat egyedek szintjén nem végez befejezt, így állományszinten lehet termelési eredményeket kimutatni. Ez alapján kiszámítható, hogy állományszinten a reggeli fejésekkel 2015-ben a folyadéktejként történő értékesítésre reggelente kifejt tej mennyisége 8215 liter volt 82 nap alatt a laktáció 18. és 29. hete között. Ez 100 napra korrigálva 10018,29 liter tejmennyiség. Ez 400 fejt anyajuh esetén 25,05 liter/egyed 100 napra vetítve, tehát 0,25 liter/anyajuh volt a napi tejhozam.

2. ábra: A magyarendrásfalvi juhállomány napi egyedi tejhozamának alakulása két egymást követő évben

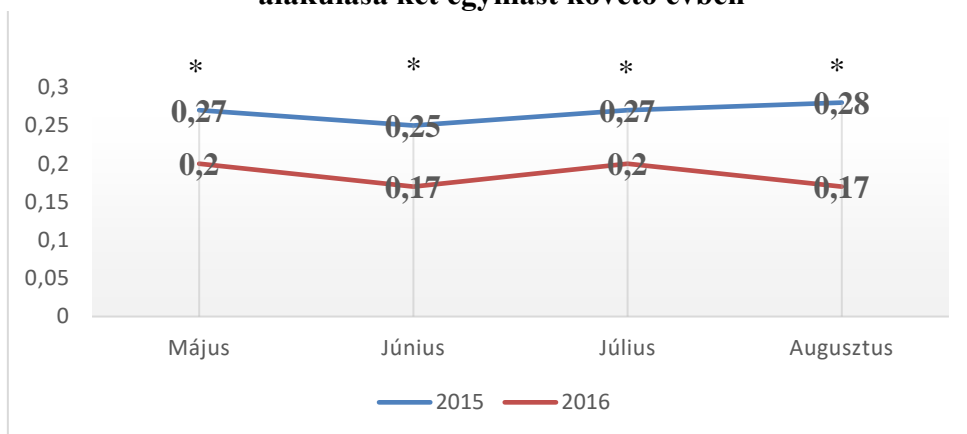

Figure 2: Daily milk yield of the livestock in Magyarendrásfalva in two years

2016-ban a fejési idő május 15-étől október végéig tartott. 500 anyajuhból 9859 l volt a kifejt tej mennyisége 108 nap alatt a laktáció 16. és 31. hete között, ez 9129,5 l 100 napra korrigálva. 100 napra vetítve 18,26 liter tejet fejtek ki anyánként, tehát 0,18 liter/anyajuh volt a napi tejhozam. Az utóbbi években az állomány tejtermelésének perzisztenciája aránylag

kiegyenlített volt, bár a 2016-os év végén szárazság miatt szeptemberben a juhállomány nagy része elapadt. A 2. ábra áttekintést nyújt a napi egyedi tejhozamok változásáról az elmúlt két évben. *Jávor és mtsai.* (2006) szerint a havasi legelőkön a gyimesi racka napi tejhozama 0,3-0,5 liter/anyajuh, és a jó legelőkön május közepétől szeptember végéig, tehát kb. 105 nap alatt a 120-130 literes tejtermelés is előfordul. A szerzők nem említik, hogy naponta hányszor fejték az állományt.

A vizsgált gazdaságban a szeptemberben kifejt tejmennyiséget házi kisüzemben dolgozták fel, ami 470 kg sajtot eredményezett. A juhászatban a sajtkihozatal általában a fejési idő során a májusi 1 kg/5 liter tej arányról szeptemberre 1 kg/2,5-3 kg arányra szűkül. Ehhez képest *Jávor és mtsai.* (2006) szerint hazai tapasztalatok alapján egy gyimesi racka állományban 1 kg sajt/6,25 liter

tej szükséges, tehát a sajtkihozatal kevésbé hatékony. A különbség vélhetően a tej eltérő fehérjetartalmában kereshető.

A magyarandrásfalvi juhászat állományszintű mutatóiból megállapítható, hogy a változó időjárási körülmények nem befolyásolták jelentősen a tejtermelés perzisztenciáját az vizsgált két évben, bár az egyedi tejtermelést akár 0,1 l/nap értékkel is csökkenthették. A sajtkihozatal esetében állomány szinten nagyon jónak mondható a 25%-os átlag (1 kg sajt/4 l tej).

A gazdálkodás jellemzői, gazdaságossági mutatók elemzése

2016-ban a gazdaság által értékesített tejmennyiség megegyezett az előbbieken közölt 9859 literrel. Szeptember hónapban, amikor a kifejt juhtejet házi feldolgozásra szánták, 470 kg sajt állt elő, ehhez 1:3 sajtkihozatali aránnyal számítva 1410 liter tejure volt szükség. Folyadéktej feldolgozásra a közeli székelykeresztúri tejfeldolgozó üzem vásárolta fel átlag 2,50 RON literenkénti áron (175,43 Ft 2016 nyár közepi középárfolyamon számítva), vagy a gazdaság házi sajtműhelyében történő feldolgozás után háztól értékesítették.

2016-ban 400, átlagosan 32 kg élősúlyú bárányt vásároltak fel a kereskedők, ami 12,8 tonna értékesített élóbárányt jelent. A bárányokat az iszlám Áldozati ünnep – 2016-ban szeptember 15-18-ára esett – után, szeptember 18-án adták el. Máskor a legmagasabb értékesítési árakat ez idő tájt érték el a bárányok, idén azonban a kosbárányok csak 6 RON/kg, a jerkebárányok 5 RON/kg élősúlyban voltak értékesíthetők (417,30 Ft illetve 347,80 Ft a 2016. szeptember 18-i MNB szerinti középárfolyamon számítva). Az élóbárányból származó bevétel a teljes évben kb. 2,8-szorosa a tejértékesítésből származó éves bevételnek.

A gyapjú ára a gazda elmondása alapján éppen fedezi a nyírással járó költségeket, vagyis jelentős bevételi forrásként nem számolhatnak vele.

Következtetések és javaslatok

Az extenzív termelésű, magyarandrásfalvi gazdaság példája mutatja, hogy technológiai beruházásokkal, és igényességgel szélsőséges körülmények között is működőképes lehet a külterjes juhtartás. Ahogy sok helyütt Erdélyben, úgy a vizsgált gazdaságban is a teljes éves termelési értéknek csupán 38,6%-át adja a juhtej termelési értéke, bár ez a magyarországi arányoknál még így is nagyobb.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00008 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Irodalomjegyzék

- Jávor A. (szerk.) (2014): Juhtenyésztés. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 221 p.
- Jávor A., Dezső V. (2010): Székelyföldi juhtartás néhány sajátossága. In: Kukovics S., Jávor A. (szerk.)(2010): A fejlesztés lehetőségei a juhágazatban. K-OVI-CAP Bt és Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Debrecen, 553 p., 413-417. p.
- Jávor B. (2013): Juhtenyésztési trendek a világon és Magyarországon. Magyar Juhászat és kecsketenyésztés, 23. (4.): 2-8.
- Kukovics S. (2006): A cigája juh. In: Jávor A., Kukovics S., Dunka B. (szerk.): Régi magyar juhajták. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 124 p. 37-89.
- Kukovics S., Jávor A. (2001): Prospects for small ruminant production and consumption in Eastern Europe. In: Proceedings of 52nd Annual Meeting of European Association for Animal Production, Budapest, Hungary, 26-29 August, 2001; Book of Proceedings No. 7. 252. p. Agrártudományi Centrum, Debrecen, 232 p., 103-145. p.
- MADR: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale. <http://www.madr.ro> (utolsó letöltés: 2016 október 1)
- Magyar statisztikai évkönyv. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- Mátéfi D. (2016): Szóbeli közlés. Szentábrahám, Románia Hargita megye, helyi gazdálkodó.
- Meiramkulova, K. S. (1982): Changes in dietary energy and nitrogen utilization by pregnant sheep. Byulleten Vsesoyuznogo Nauchnoissledovatel'skogo Instituta Fiziologii, Biokhimii i Pitaniya Selskokhozyaistvennikh Zhivotnykh, 1982, No. 1-65: 12-21.
- Mezőgazdasági statisztikai évkönyv. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- MJKSz: Magyar Juh- és Kecsketenyésztők szövetsége. <http://mjksz.hu/> (2016 október)
- Padeanu, I. (2001): Tigaia sheep breeding industry in Romania. Personal communication.
- Tankó P. (2015): Szóbeli közlés. Gyimesközéplak, Hargita megye, helyi vállalkozó.
- http 1 https://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%C3%A9kelyf%C3%B6ld#cite_note-3szekf-13 (2016 október)
- http 2 <http://penzcsinalok.transindex.ro/lokalis/20150115-felveszik-a-harcot-a-hatalmassagokkal-kereszturon-a-gazdak> (2016 október)
- http 3 [https://hu.wikipedia.org/wiki/Orda_\(sajtf%C3%A9les%C3%A9g\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Orda_(sajtf%C3%A9les%C3%A9g)) (2016 október)
- http 4 <http://genmegorzes.hu/> (2016 október)
- http 5 <http://szekelyfold.terkepek.net/> (2016 október)